

ΑΠΟΦΑΣΗ ΤΟΥ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΥ

της 1ης Ιουνίου 1999 *

Στην υπόθεση C-126/97,

που έχει ως αντικείμενο αίτηση του Hoge Raad der Nederlanden (Κάτω Χώρες) προς το Δικαστήριο, κατ' εφαρμογήν του άρθρου 177 της Συνθήκης ΕΚ (νυν άρθρου 234 ΕΚ), με την οποία ζητείται, στο πλαίσιο της διαφοράς που εκκρεμεί ενώπιον του αιτούντος δικαστηρίου μεταξύ

Eco Swiss China Time Ltd

και

Benetton International NV,

η έκδοση προδικαστικής απόφασεως ως προς την ερμηνεία του άρθρου 85 της Συνθήκης ΕΚ (νυν άρθρου 81 ΕΚ),

ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ,

συγκείμενο από τους G. C. Rodríguez Iglesias, Πρόεδρο, P. J. G. Kapteyn, J.-P. Puissochet, G. Hirsch και P. Jann, προέδρους τμήματος, G. F. Mancini, J. C. Moitinho de

* Γλώσσα διαδικασίας: η ολλανδική.

Almeida (εισηγητή), C. Gulmann, J. L. Murray, D. A. O. Edward, H. Ragnemalm, L. Sevón και M. Wathelet, δικαστές,

γενικός εισαγγελέας: A. Saggio

γραμματέας: H. von Holstein, βοηθός γραμματέας,

λαμβάνοντας υπόψη τις γραπτές παρατηρήσεις που κατέθεσαν:

- η Eco Swiss China Time Ltd, εκπροσωπούμενη από τους P. V. F. Bos και M. M. Slotboom, δικηγόρους Ρότερνταμ, και S. C. Conway, attorney-at-Law admitted to the District of Columbia and Illinois Bar,
- η Benetton International NV, εκπροσωπούμενη από τους I. van Bael και P. L'Ecluse, δικηγόρους Βρυξελλών, και H. A. Groen, δικηγόρο Χάγης,
- η Κυβέρνηση των Κάτω Χωρών, εκπροσωπούμενη από τον M. A. Fierstra, βοηθό νομικό σύμβουλο στο Υπουργείο Εξωτερικών,
- η Γαλλική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από την K. Rispal-Bellanger, υποδιευθύντρια διεθνούς οικονομικού δικαίου και κοινοτικού δικαίου στη διεύθυνση νομικών υποθέσεων του Υπουργείου Εξωτερικών, και την R. Loosli-Surrans, chargé de mission στην ίδια διεύθυνση,
- η Ιταλική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από τον καθηγητή U. Leanza, προϊστάμενο της υπηρεσίας διπλωματικών διαφορών του Υπουργείου Εξωτερικών, επικουρούμενο από τον I. M. Braguglia, avvocato dello Stato,
- η Κυβέρνηση του Ηνωμένου Βασιλείου, εκπροσωπούμενη από τον J. E. Collins, Assistant Treasury Solicitor, επικουρούμενο από τον V. V. Veeder, QC,

— η Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, εκπροσωπούμενη από τους C. W. A. Timmermans, βοηθό γενικό διευθυντή, W. Wils και H. van Vliet, μέλη της Νομικής Υπηρεσίας,

έχοντας υπόψη την έκθεση ακροατηρίου,

αφού άκουσε τις προφορικές παρατηρήσεις της Eco Swiss China Time Ltd, εκπροσωπούμενης από τους P. V. F. Bos, L. W. H. van Dijk και M. van Empel, δικηγόρους Βρυξελλών, της Benetton International NV, εκπροσωπούμενης από τους H. A. Groen και I. van Bael, της Ολλανδικής Κυβερνήσεως, εκπροσωπούμενης από τον M. A. Fierstra, της Γαλλικής Κυβερνήσεως, εκπροσωπούμενης από τη R. Loosli-Surrans, της Ιταλικής Κυβερνήσεως, εκπροσωπούμενης από τον I. M. Braguglia, της Κυβερνήσεως του Ηνωμένου Βασιλείου, εκπροσωπούμενης από τους S. Boyd, QC, και P. Stanley, barrister, και της Επιτροπής, εκπροσωπούμενης από τους C. W. A. Timmermans, W. Wils και H. van Vliet, κατά τη συνεδρίαση της 7ης Ιουλίου 1998,

αφού άκουσε τον γενικό εισαγγελέα που ανέπτυξε τις προτάσεις του κατά τη συνεδρίαση της 25ης Φεβρουαρίου 1999,

εκδίδει την ακόλουθη

Απόφαση

- 1 Με διάταξη της 21ης Μαρτίου 1997, που περιήλθε στο Δικαστήριο στις 27 Μαρτίου 1997, το Hoge Raad der Nederlanden υπέβαλε κατ' εφαρμογήν του άρθρου 177 της Συνθήκης ΕΚ (νυν άρθρου 234 ΕΚ), πέντε προδικαστικά ερωτήματα σχετικά με την ερμηνεία του άρθρου 85 της Συνθήκης ΕΚ (νυν άρθρου 81 ΕΚ).

- 2 Τα ερωτήματα αυτά τέθηκαν στο πλαίσιο αιτήσεως της Benetton International NV (στο εξής: Benetton) για την αναστολή εκτελέσεως διαιτητικής απόφασεως, με την οποία υποχρεώθηκε να καταβάλει αποζημίωση στην Eco Swiss China Time Ltd (στο εξής: Eco Swiss) λόγω καταγγελίας της συμβάσεως περί παροχής αδειας για τη χρησιμοποίηση σήματος συναφθείσας με την τελευταία, για τον λόγο ότι η απόφαση αυτή ήταν αντίθετη προς τη δημόσια τάξη υπό την έννοια του άρθρου 1065, παράγραφος 1, στοιχείο ε, του Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering (στο εξής: κώδικας πολιτικής δικονομίας) λόγω της ακυρότητας, εν σχέσει προς το άρθρο 85 της Συνθήκης, της συμβάσεως περί παροχής αδειας για τη χρησιμοποίηση σήματος.

Η εθνική νομοθεσία

- 3 Το άρθρο 1050, παράγραφος 1, του κώδικα πολιτικής δικονομίας ορίζει:

«Η ενώπιον διαιτητικού δικαστηρίου άσκηση εφέσεως κατά διαιτητικής αποφάσεως είναι δυνατή μόνον αν οι διάδικοι το έχουν προβλέψει με σύμβαση.»

- 4 Το άρθρο 1054, παράγραφος 1, του εν λόγω κώδικα ορίζει:

«Το διαιτητικό δικαστήριο αποφαινεται σύμφωνα με τους κανόνες δικαίου.»

- 5 Το άρθρο 1059 του ιδίου κώδικα προβλέπει:

«1. Μόνο μία τελική, πλήρης ή μερική, διαιτητική απόφαση μπορεί να αποκτήσει ισχύ δεδικασμένου. Αποκτά την ισχύ αυτή από της εκδόσεώς της.»

2. Αν πάντως, σύμφωνα με τη σύμβαση των διαδίκων, μία τελική, πλήρης ή μερική, απόφαση μπορεί να προσβληθεί με διαιτητική έφεση, αποκτά την ισχύ δεδικασμένου από την ημερομηνία λήξεως της προθεσμίας για την άσκηση εφέσεως ή, σε περίπτωση ασκήσεως εφέσεως, από την ημερομηνία εκδόσεως της εφετειακής αποφάσεως, αν και στο μέτρο που η πρωτόδικη απόφαση επικυρώνεται.»

6. Όσον αφορά τον δικαστικό έλεγχο των διαιτητικών αποφάσεων, το άρθρο 1064 του κώδικα πολιτικής δικονομίας ορίζει:

«1. Ένδικο μέσο κατά τελικής, πλήρους ή μερικής, διαιτητικής αποφάσεως μη υποκειμένης σε διαιτητική έφεση ή κατά τελικής, πλήρους ή μερικής, διαιτητικής αποφάσεως που εκδόθηκε επί διαιτητικής εφέσεως ασκείται μόνο διά της οδού της αιτήσεως ακυρώσεως ή της αγωγής ενώπιον των πολιτικών δικαστηρίων, σύμφωνα με τις διατάξεις του παρόντος τμήματος.

2. Το Rechtbank, στη γραμματεία του οποίου πρέπει να κατατεθεί το πρωτότυπο της αποφάσεως, δυνάμει του άρθρου 158, παράγραφος 1, επιλαμβάνεται της αιτήσεως ακυρώσεως.

3. Διάδικος μπορεί να ασκήσει την αίτηση ακυρώσεως αφής στιγμής η απόφαση απέκτησε ισχύ δεδικασμένου. Το δικαίωμα προς άσκηση της αιτήσεως απόλλυται τρεις μήνες μετά την ημερομηνία καταθέσεως της αποφάσεως στη γραμματεία του Rechtbank. Πάντως, αν η περιβληθείσα τον εκτελεστήριο τύπο απόφαση επιδόθηκε στον αντίδικο, αυτός μπορεί, αν και έληξε η αναφερομένη στην προηγούμενη πρόταση προθεσμία των τριών μηνών, να ασκήσει την αίτηση ακυρώσεως εντός τριών μηνών από της επιδόσεως αυτής.

4. Η αίτηση περί ακυρώσεως ενδιάμεσης διαιτητικής αποφάσεως μπορεί να ασκηθεί μόνο μαζί με την αίτηση ακυρώσεως της τελικής, πλήρους ή μερικής, διαιτητικής αποφάσεως.

(...)»

7 Το άρθρο 1065 του ιδίου κώδικα ορίζει:

« 1. Η ακύρωση είναι δυνατή μόνο για έναν ή περισσότερους από τους ακόλουθους λόγους:

- a) έλλειψη έγκυρης συμβάσεως διαιτησίας·
- b) σύσταση του διαιτητικού δικαστηρίου κατά παράβαση των εφαρμοστέων κανόνων·
- c) μη συμμόρφωση του διαιτητικού δικαστηρίου προς την αποστολή του·
- d) η απόφαση δεν υπογράφηκε ή δεν αιτιολογήθηκε σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 1057·
- e) η απόφαση ή ο τρόπος εκδόσεώς της αντιβαίνουν προς τη δημόσια τάξη ή τα χρηστά ήθη.

(...)

4. Ο αναφερόμενος ανωτέρω στην παράγραφο 1, στοιχείο c, λόγος δεν μπορεί να οδηγήσει στην ακύρωση αν ο διάδικος που τον προβάλλει μετέσχε στη δίκη χωρίς να τον επικαλεστεί, παρ' όλον ότι γνώριζε ότι το διαιτητικό δικαστήριο δεν συμμορφωνόταν προς την αποστολή του.»
- 8 Τέλος, το άρθρο 1066, παράγραφοι 1 και 2, του κώδικα πολιτικής δικονομίας διευκρινίζει ότι η αίτηση ακυρώσεως δεν αναστέλλει την εκτέλεση της αποφάσεως, αλλ' ότι το επιληφθέν μιας τέτοιας αιτήσεως δικαστήριο μπορεί να αναστείλει την εκτέλεση, αν αυτό δικαιολογείται και κατόπιν αιτήσεως του επιμελεστέρου διαδίκου, έως ότου αποφανθεί οριστικώς επί της αιτήσεως ακυρώσεως. Η αίτηση αναστολής βασίζεται στην πιθανολόγηση της ακυρώσεως των διαιτητικών αποφάσεων.

Η διαφορά της κύριας δίκης

- 9 Την 1η Ιουλίου 1986, η Benetton, εταιρία με έδρα το Άμστερνταμ, συνήψε σύμβαση περί παροχής αδείας για τη χρησιμοποίηση σήματος, διάρκειας οκτώ ετών, με την Eco Swiss, με έδρα το Kowloon (Χονγκ-Κονγκ) και την Bulova Watch Company Inc. (στο εξής: Bulova), με έδρα το Wood Side (Νέα Υόρκη). Με τη σύμβαση αυτή, η Benetton παρέσχε στην Eco Swiss το δικαίωμα να κατασκευάζει ωρολόγια χειρός και τοίχου φέροντα τη φράση «Benetton by Bulova», τα οποία μπορούσαν στη συνέχεια να πωλούνται από την Eco Swiss και την Bulova.
- 10 Η σύμβαση περί παροχής αδείας για τη χρησιμοποίηση σήματος ορίζει, στο άρθρο της 26.A, ότι όλες οι διαφορές μεταξύ των συμβαλλομένων μερών θα διευθετούνται με διαιτησία σύμφωνα με τους κανόνες του Nedelandse Arbitrage Instituut (Ολλανδικό Ινστιτούτο Διαιτησίας) και ότι οι οριζόμενοι διαιτητές θα εφαρμόζουν το ολλανδικό δίκαιο.
- 11 Με έγγραφο της 24ης Ιουνίου 1991, η Benetton κατήγγειλε τη σύμβαση από τις 24 Σεπτεμβρίου 1991, δηλαδή τρία έτη πριν από την αρχικώς προβλεφθείσα λήξη της. Η Benetton, η Eco Swiss και η Bulova κίνησαν διαιτητική διαδικασία αφορώσα την καταγγελία αυτή.

- 12 Με την αποφασή τους της 4ης Φεβρουαρίου 1993, η οποία ονομάστηκε «Partial Final Award» (στο εξής: PFA) και κατατέθηκε αυθημερόν στη γραμματεία του Rechtbank te' s-Gravenhage, οι διαιτητές επέβαλαν στην Benetton, μεταξύ άλλων, να αποζημιώσει την Eco Swiss και την Bulona για τη ζημία που αυτές υπέστησαν λόγω της εκ μέρους της Benetton καταγγελίας της συμβάσεως περί παροχής αδειάς για τη χρησιμοποίηση σήματος.
- 13 Επειδή οι διάδικοι δεν μπόρεσαν να συμφωνήσουν ως προς το ποσό της αποζημιώσεως που η Benetton όφειλε να καταβάλει στην Eco Swiss και στην Bulona, οι διαιτητές υποχρέωσαν την Benetton, με απόφαση της 23ης Ιουνίου 1995, η οποία ονομάστηκε «Final Arbitral Award» (στο εξής: FAA) και κατατέθηκε στις 26 Ιουνίου 1995 στη γραμματεία του Rechtbank, να καταβάλει ποσό 23 750 000 δολαρίων ΗΠΑ (US\$) στην Eco Swiss και 2 800 000 US\$ στην Bulona για την αποκατάσταση της ζημίας που αυτές υπέστησαν. Με διάταξη της 17ης Ιουλίου 1995, ο πρόεδρος του Rechtbank διέταξε την εκτέλεση της FAA.
- 14 Στις 14 Ιουλίου 1995, η Benetton ζήτησε από το Rechtbank την ακύρωση της PFA και της FAA ισχυριζόμενη ιδίως ότι οι διαιτητικές αυτές αποφάσεις προσέκρουαν στη δημόσια τάξη λόγω της ακυρότητας της συμβάσεως περί παροχής αδειάς για τη χρησιμοποίηση σήματος εν σχέσει προς το άρθρο 85 της Συνθήκης, ενώ ούτε οι διάδικοι ούτε οι διαιτητές είχαν εγείρει ζήτημα, στο πλαίσιο της διαιτητικής διαδικασίας, ενδεχομένου ασυμβάτου της συμβάσεως περί παροχής αδειάς για τη χρησιμοποίηση σήματος προς τη διάταξη αυτή.
- 15 Με απόφαση της 2ας Οκτωβρίου 1996, το Rechtbank απέρριψε την αίτηση αυτή, οπότε η Benetton άσκησε έφεση ενώπιον του Gerechtshof te' s-Gravenhage, ενώπιον του οποίου εκκρεμεί η υπόθεση.
- 16 Με δικόγραφο που κατέθεσε στις 24 Ιουλίου 1995 στη γραμματεία του Rechtbank, η Benetton ζήτησε επίσης από το δικαστήριο αυτό, κυρίως, να ανασταλεί η εκτέλεση της FAA και, επικουρικώς, να υποχρεωθεί η Eco Swiss στη σύσταση ασφαλείας.

- 17 Με διάταξη της 19ης Σεπτεμβρίου 1995, το Rechtbank δέχθηκε μόνον το επικουρικό αίτημα.
- 18 Η Benetton άσκησε έφεση κατά της αποφάσεως αυτής. Με διάταξη της 28ης Μαρτίου 1996, το Gerechtshof δέχθηκε, κατ' ουσίαν, το κύριο αίτημα.
- 19 Το Gerechtshof έκρινε, πράγματι, ότι το άρθρο 85 της Συνθήκης είναι διάταξη δημοσίας τάξεως, υπό την έννοια του άρθρου 1065, παράγραφος 1, στοιχείο ε, του κώδικα πολιτικής δικονομίας, του οποίου η παράβαση μπορεί να επιφέρει την ακύρωση διαιτητικής αποφάσεως.
- 20 Το Gerechtshof έκρινε πάντως ότι, στο πλαίσιο της αναστολής εκτελέσεως, της οποίας είχε επιληφθεί, δεν μπορούσε να εξετάσει το συμβατό μερικής τελικής αποφάσεως, όπως η PFA, προς το άρθρο 1065, παράγραφος 1, στοιχείο ε, στο μέτρο που η Benetton δεν είχε ασκήσει, όπως απαιτεί το άρθρο 1064, παράγραφος 3, του κώδικα πολιτικής δικονομίας, αίτηση ακυρώσεως εντός των τριών μηνών από την κατάθεση της εν λόγω αποφάσεως στη γραμματεία του Rechtbank.
- 21 Το Gerechtshof έκρινε εντούτοις ότι μπορούσε να εξετάσει το συμβατό της FAA προς το άρθρο 1065, παράγραφος 1, στοιχείο ε, ειδικότερα όσον αφορά την επίπτωση του άρθρου 85, παράγραφοι 1 και 2, της Συνθήκης στην εκτίμηση της ζημίας, διότι, κατ' αυτό, η επιδίκαση αποζημιώσεως αποσκοπούσας να αντισταθμίσει τη ζημία που προκάλεσε η υπαίτια λύση της συμβάσεως περί παροχής αδειάς για τη χρησιμοποίηση σήματος είχε ως αποτέλεσμα η εν λόγω σύμβαση να παράγει αποτελέσματα, ενώ αυτή ήταν τουλάχιστον μερικώς άκυρη δυνάμει του άρθρου 85, παράγραφοι 1 και 2, της Συνθήκης. Πράγματι, η σύμβαση αυτή επέτρεπε στους διαδίκους να καταναείμουν μεταξύ τους την αγορά εφόσον η Eco Swiss δεν μπορούσε πλέον να πωλεί ρολόγια στην Ιταλία και η Bulova στα άλλα κράτη που ήσαν τότε μέλη της Κοινότητας. Όμως, όπως η Benetton και η Eco Swiss αναγνωρίζουν, η σύμβαση περί παροχής αδειάς για τη χρησιμοποίηση σήματος δεν κοινοποιήθηκε στην Επιτροπή και δεν καλύπτεται από εξαίρεση κατά κατηγορία.

- 22 Εκτιμώντας ότι, στο πλαίσιο της διαδικασίας ακυρώσεως, μπορούσε να κριθεί ότι η FAA προσέκρουε στη δημόσια τάξη, το *Gerechtshof* αποφάσισε να δεχθεί την αίτηση αναστολής εκτελέσεως στο μέτρο που αυτή αφορά την FAA.
- 23 Η *Eco Swiss* άσκησε αναίρεση ενώπιον του *Hoge Raad* κατά της αποφάσεως του *Gerechtshof* και η *Benetton* άσκησε αντανάιρεση.
- 24 Το *Hoge Raad* τονίζει ότι μια διαιτητική απόφαση αντιβαίνει προς τη δημόσια τάξη, υπό την έννοια του άρθρου 1065, παράγραφος 1, στοιχείο ε, του κώδικα πολιτικής δικονομίας, μόνον αν το περιεχόμενό της ή η εκτέλεσή της προσκρούει σε αναγκαστικό κανόνα τόσο θεμελιώδους χαρακτήρα ώστε κανένας περιορισμός δικονομικής φύσεως δεν μπορεί να εμποδίσει την τήρησή του. Όμως, κατ' αυτό, στο ολλανδικό δίκαιο, το γεγονός απλώς και μόνον ότι το περιεχόμενο ή η εκτέλεση διαιτητικής αποφάσεως αποκλείει την εφαρμογή απαγορεύσεως την οποία υπαγορεύει το δίκαιο του ανταγωνισμού δεν θεωρείται, γενικώς, ότι προσκρούει στη δημόσια τάξη.
- 25 Αναφερόμενο στην απόφαση της 14ης Δεκεμβρίου 1995, C-430/93 και C-431/93, *Van Schijndel* και *Van Veen* (Συλλογή 1995, σ. I-4705), το *Hoge Raad* διερωτάται πάντως αν συμβαίνει το ίδιο οσάκις, όπως στην υπόθεση της οποίας έχει επιληφθεί, πρόκειται για κοινοτική διάταξη. Το *Hoge Raad* συνάγει από την τελευταία αυτή απόφαση ότι το άρθρο 85 της Συνθήκης δεν πρέπει να θεωρείται κανόνας αναγκαστικού δικαίου τόσο θεμελιώδους χαρακτήρα ώστε κανένας περιορισμός δικονομικής φύσεως να μην μπορεί να εμποδίσει την τήρησή του.
- 26 Επιπλέον, στο μέτρο που δεν αμφισβητείται ότι το ζήτημα της ενδεχομένης ακυρότητας της συμβάσεως περί παροχής αδειας για τη χρησιμοποίηση σήματος εν σχέσει προς το άρθρο 85 της Συνθήκης δεν τέθηκε κατά τη διαιτητική διαδικασία, το *Hoge Raad* κρίνει ότι οι διαιτητές θα είχαν εξέλθει των ορίων της διαφοράς αν είχαν εξετάσει και αποφανθεί επί του ζητήματος αυτού. Όμως, στην τελευταία αυτή περίπτωση, η διαιτητική απόφαση θα μπορούσε να ακυρωθεί, δυνάμει του άρθρου 1065, παράγραφος 1, στοιχείο ε, του κώδικα πολιτικής δικονομίας, διότι οι διαιτητές δεν θα είχαν συμμορφωθεί προς την αποστολή τους. Κατά το *Hoge Raad*, ούτε οι διάδικοι της διαφοράς μπορούσαν να επικαλεστούν ενδεχομένη ακυρότητα

της συμβάσεως περί παροχής αδείας για τη χρησιμοποίηση σήματος για πρώτη φορά στο πλαίσιο της διαδικασίας ακυρώσεως.

- 27 Το αιτούν δικαστήριο αναφέρει ότι τέτοιοι διαδικαστικοί κανόνες δικαιολογούνται από το γενικό συμφέρον της αποτελεσματικής λειτουργίας της διαιτητικής διαδικασίας και δεν εφαρμόζονται κατά τρόπο λιγότερο ευνοϊκό στους κανόνες του κοινοτικού δικαίου απ' ό,τι στους κανόνες του εθνικού δικαίου.
- 28 Πάντως, το Hoge Raad διερωτάται αν οι τεθείσες από το Δικαστήριο αρχές με την προπαρατεθείσα απόφαση Van Schijndel και Van Veen επιβάλλονται και στους διαιτητές, ιδίως λόγω του ότι, σύμφωνα με την απόφαση της 23ης Μαρτίου 1982, 102/81, Nordsee (Συλλογή 1982, σ. 1095), διαιτητικό δικαστήριο συσταθέν με σύμβαση ιδιωτικού δικαίου χωρίς παρέμβαση των αρχών δεν μπορεί να θεωρείται εθνικό δικαστήριο υπό την έννοια του άρθρου 177 της Συνθήκης και δεν μπορεί, επομένως, να υποβάλλει προδικαστικά ερωτήματα κατ' εφαρμογήν της διατάξεως αυτής.
- 29 Το Hoge Raad τονίζει, εξάλλου, ότι, στο ολλανδικό δικονομικό δίκαιο, όταν οι διαιτητές δώσουν τέλος σ' ένα μέρος της διαφοράς με ενδιάμεση απόφαση που έχει τον χαρακτήρα τελικής αποφάσεως, η εν λόγω απόφαση έχει ισχύ δεδικασμένου και ότι, αν η ακύρωση της αποφάσεως αυτής δεν ζητήθηκε σε εύθετο χρόνο, η δυνατότητα να ζητηθεί η ακύρωση μεταγενέστερης διαιτητικής αποφάσεως, η οποία αναπτύσσει την ενδιάμεση απόφαση, περιορίζεται λόγω της ισχύος του δεδικασμένου. Το Hoge Raad διερωτάται, εντούτοις, αν το κοινοτικό δίκαιο απαγορεύει στο Gerechtshof να εφαρμόσει έναν τέτοιο δικονομικό κανόνα σε περίπτωση κατά την οποία, όπως εν προκειμένω, η μεταγενέστερη διαιτητική απόφαση, της οποίας η ακύρωση πράγματι ζητήθηκε εμπροθέσμως, συνιστά την ανάπτυξη προγενέστερης διαιτητικής αποφάσεως.

Υπό τις συνθήκες αυτές, το Hoge Raad der Nederlanden αποφάσισε να αναστείλει τη διαδικασία και να υποβάλει στο Δικαστήριο τα ακόλουθα προδικαστικά ερωτήματα:

- « 1) Κατά πόσον εφαρμόζονται αναλόγως οι αρχές που το Δικαστήριο διατύπωσε με την απόφασή του της 14ης Δεκεμβρίου 1995, C-430/93 και C-431/93, Van Schijndel και Van Veen (Συλλογή 1995, σ. I-4705), αν, στο πλαίσιο διαφοράς σχετικά με σύμβαση ιδιωτικού δικαίου, η οποία δεν επιλύθηκε από εθνικό δικαστήριο αλλά από διαιτητή, οι διάδικοι δεν επικαλούνται το άρθρο 85 της Συνθήκης ΕΚ και αν οι εθνικοί δικονομικοί κανόνες που εφαρμόζονται ως προς αυτούς απαγορεύουν στους διαιτητές να εφαρμόσουν αυτεπαγγέλτως τη διάταξη αυτή;
- 2) Αν το εθνικό δικαστήριο κρίνει ότι μια διαιτητική απόφαση είναι πράγματι αντίθετη προς το άρθρο 85 της Συνθήκης ΕΚ, οφείλει, για τον λόγο αυτό και παρά τις διατάξεις του ολλανδικού δικονομικού κώδικα, που αναφέρονται ανωτέρω στα σημεία 4.2 και 4.4 [σύμφωνα με τις οποίες ένας διάδικος μπορεί να ζητήσει την ακύρωση διαιτητικής αποφάσεως μόνον για περιορισμένο αριθμό λόγων, μεταξύ των οποίων η αντίθεση προς τη δημόσια τάξη, η οποία δεν καλύπτει, γενικώς, το απλό γεγονός ότι το περιεχόμενο ή η εκτέλεση της διαιτητικής αποφάσεως αποκλείει την εφαρμογή απαγορεύσεως προβλεπόμενης από τὸ δίκαιο του ανταγωνισμού], να δεχθεί αίτηση ακυρώσεως της αποφάσεως αυτής αν η αίτηση αυτή ανταποκρίνεται κατά τα λοιπά στις απαιτήσεις του νόμου;
- 3) Οφείλει επίσης το εθνικό δικαστήριο να δεχθεί την αίτηση αυτή, παρά τις διατάξεις του ολλανδικού δικονομικού κώδικα που αναφέρονται ανωτέρω στο σημείο 4.5 [σύμφωνα με τις οποίες οι διαιτητές έχουν την υποχρέωση να μην εξέλθουν των ορίων της διαφοράς και να συμμορφωθούν προς την αποστολή τους], αν το ζήτημα της δυνατότητας εφαρμογής του άρθρου 85 της Συνθήκης ΕΚ παρέμεινε εκτός των ορίων της διαφοράς κατά τη διαιτητική διαδικασία και αν, επομένως, οι διαιτητές δεν αποφάνθηκαν επί του ερωτήματος αυτού;
- 4) Επιβάλλει το κοινοτικό δίκαιο να μη ληφθεί υπόψη η διάταξη του ολλανδικού δικονομικού δικαίου, που αναφέρεται ανωτέρω, στο σημείο 5.3 [σύμφωνα με την οποία μία ενδιάμεση διαιτητική απόφαση, η οποία έχει τον χαρακτήρα τελικής αποφάσεως, αποκτά ισχύ δεδικασμένου και δεν μπορεί, κατ' αρχήν, να αποτε-

λέσει αντικείμενο προσφυγής ακυρώσεως παρά μόνον εντός των τριών μηνών από της καταθέσεως της αποφάσεως αυτής στη γραμματεία του Rechtbank], αν αυτό είναι αναγκαίο για να καταστεί δυνατό να εξετασθεί, στο πλαίσιο της διαδικασίας ακυρώσεως μεταγενέστερης διαιτητικής αποφάσεως, αν μια σύμβαση, η οποία κρίθηκε με ενδιάμεση διαιτητική απόφαση έχουσα ισχύ δεδικασμένου κατά νόμον έγκυρη, είναι εντούτοις άκυρη ως αντίθετη προς το άρθρο 85 της Συνθήκης ΕΚ;

- 5) 'Η, στην περίπτωση που περιγράφεται στο τέταρτο ερώτημα, δεν πρέπει να εφαρμοστεί η διάταξη σύμφωνα με την οποία δεν μπορούν να ζητηθούν ταυτόχρονα η ακύρωση της ενδιάμεσης διαιτητικής αποφάσεως, στο μέτρο που αυτή έχει τα χαρακτηριστικά τελικής αποφάσεως, και η ακύρωση της μεταγενέστερης διαιτητικής αποφάσεως;»

Επί του δευτέρου ερωτήματος

- 31 Με το δεύτερο ερώτημά του, το οποίο πρέπει να εξεταστεί πρώτο, το αιτούν δικαστήριο ερωτά κατ' ουσίαν αν ένα εθνικό δικαστήριο, το οποίο επελήφθη αιτήσεως ακυρώσεως διαιτητικής αποφάσεως, πρέπει να δεχθεί μια τέτοια αίτηση αν θεωρήσει ότι η απόφαση αυτή είναι πράγματι αντίθετη προς το άρθρο 85 της Συνθήκης, ενώ, σύμφωνα με τους εσωτερικούς δικονομικούς κανόνες του, οφείλει να δεχθεί μια τέτοια αίτηση μόνο για περιορισμένο αριθμό λόγων, μεταξύ των οποίων περιλαμβάνεται η αντίθεση προς τη δημόσια τάξη, η οποία δεν καλύπτει, γενικώς, σύμφωνα με το εφαρμοστέο εθνικό δίκαιο, το απλό γεγονός ότι το περιεχόμενο ή η εκτέλεση της διαιτητικής αποφάσεως αποκλείει την εφαρμογή απαγορεύσεως που προβλέπει το εθνικό δίκαιο περί ανταγωνισμού.
- 32 Πρέπει κατ' αρχάς να παρατηρηθεί ότι, αν στο πλαίσιο διαιτητικής δίκης διεξαγομένης κατόπιν σχετικής συμβάσεως ανακύπτουν ζητήματα κοινοτικού δικαίου, τα τακτικά δικαστήρια μπορούν να εξετάσουν αυτά τα ζητήματα, ιδίως στα πλαίσια του ελέγχου — λιγότερο ή περισσότερο εκτενούς ανάλογα με την περίπτωση — της διαιτητικής αποφάσεως, στον οποίο προβαίνουν, όταν επιλαμβάνονται εφέσεως, αντιρρήσεων, περιαφής εκτελεστηρίου τύπου ή οποιουδήποτε άλλου ενδίκου μέσου

ή μορφής ελέγχου που προβλέπει η εφαρμοστέα εθνική νομοθεσία (βλ. προπαρατεθείσα απόφαση Nordsee, σκέψη 14).

- 33 Το Δικαστήριο προσέθεσε, με τη σκέψη 15 της προπαρατεθείσας αποφάσεως Nordsee, ότι στα εθνικά αυτά δικαστήρια απόκειται να εξετάζουν αν πρέπει να απευθυνθούν στο Δικαστήριο κατ' εφαρμογή του άρθρου 177 της Συνθήκης για να ζητήσουν ερμηνεία ή κρίση περί του κύρους διατάξεων του κοινοτικού δικαίου, όταν καλούνται να τις εφαρμόσουν στο πλαίσιο του δικαστικού ελέγχου διαιτητικής αποφάσεως.
- 34 Συναφώς, το Δικαστήριο έκρινε, με τις σκέψεις 10 έως 12 της ίδιας αποφάσεως, ότι ένα διαιτητικό δικαστήριο συσταθέν βάσει συμβάσεως δεν συνιστά «δικαστήριο κράτους μέλους» υπό την έννοια του άρθρου 177 της Συνθήκης αν δεν υπάρχει καμία υποχρέωση, ούτε νομική ούτε πραγματική, για τους συμβαλλόμενους να υποβάλουν τις διαφορές τους σε διαιτητικό δικαστήριο, οι δε δημόσιες αρχές του οικείου κράτους μέλους ούτε παρεμβάλλονται στην επιλογή της διαιτητικής οδού ούτε μπορούν να επέμβουν αυτεπαγγέλτως στην εξέλιξη της διαδικασίας ενώπιον του διαιτητή.
- 35 Πρέπει στη συνέχεια να παρατηρηθεί ότι οι απαιτήσεις που αποβλέπουν στην αποτελεσματικότητα της διαιτητικής διαδικασίας δικαιολογούν τον περιορισμένο χαρακτήρα του ελέγχου των διαιτητικών αποφάσεων και την σε εξαιρετικές περιπτώσεις ακύρωση αποφάσεως ή τη μη αναγνώριση.
- 36 Πάντως, το άρθρο 85 της Συνθήκης συνιστά, σύμφωνα με το άρθρο 3, στοιχείο ζ', της Συνθήκης ΕΚ [нын, κατόπιν τροποποιήσεως, άρθρο 3, παράγραφος 1, στοιχείο ζ', ΕΚ], θεμελιώδη διάταξη απαραίτητη για την εκπλήρωση των αποστολών που ανατέθηκαν στην Κοινότητα και, ειδικότερα, για τη λειτουργία της εσωτερικής αγοράς. Η σπουδαιότητα μιας τέτοιας διατάξεως ώθησε τους συντάκτες της Συνθήκης να προβλέψουν ρητώς στην παράγραφο 2 του άρθρου 85 της Συνθήκης ότι οι απαγορευόμενες δυνάμει του παρόντος άρθρου συμφωνίες ή αποφάσεις είναι αυτοδικαίως άκυρες.

- 37 Επομένως, στο μέτρο που ένα εθνικό δικαστήριο οφείλει, σύμφωνα με τους εσωτερικούς δικονομικούς κανόνες του, να δεχθεί αίτηση ακυρώσεως διαιτητικής αποφάσεως στηριζόμενη στη μη λήψη υπόψη των εθνικών κανόνων δημοσίας τάξεως, οφείλει επίσης να δεχθεί μια τέτοια αίτηση που στηρίζεται στη μη λήψη υπόψη της απαγορεύσεως του άρθρου 85, παράγραφος 1, της Συνθήκης.
- 38 Το συμπέρασμα αυτό δεν χάνει την αξία του από το γεγονός ότι η σύμβαση της Νέας Υόρκης της 10ης Ιουνίου 1958, για την αναγνώριση και την εκτέλεση των αλλοδαπών διαιτητικών αποφάσεων, επικυρωθείσα απ' όλα τα κράτη μέλη, προβλέπει ότι μόνον ορισμένα ελαττώματα μπορούν να δικαιολογήσουν τη μη αναγνώριση και μη εκτέλεση διαιτητικής αποφάσεως, ήτοι η μη τήρηση ή η υπέρβαση εκ μέρους της αποφάσεως των όρων της ρήτρας διαιτησίας, ο μη υποχρεωτικός για τους διαδίκους χαρακτήρας της αποφάσεως ή η αντίθεση της αναγνωρίσεως ή της εκτελέσεως της αποφάσεως προς τη δημόσια τάξη της χώρας εντός της οποίας η αναγνώριση αυτή ή η εκτέλεση απαιτούνται (άρθρο 5, παράγραφοι 1, στοιχεία c και e, και 2, στοιχείο b, της συμβάσεως της Νέας Υόρκης).
- 39 Πράγματι, για τους αναφερθέντες στη σκέψη 36 της παρούσας αποφάσεως λόγους, το άρθρο 85 της Συνθήκης μπορεί να θεωρηθεί διάταξη δημοσίας τάξεως υπό την έννοια της συμβάσεως αυτής.
- 40 Τέλος, επιβάλλεται να υπομνηστεί ότι, όπως τονίστηκε στη σκέψη 34 της παρούσας αποφάσεως, οι διαιτητές, αντίθετα προς το εθνικό δικαστήριο, δεν μπορούν να ζητήσουν από το Δικαστήριο να αποφανθεί προδικαστικώς επί ερωτημάτων που αποσκοπούν στην ερμηνεία του κοινοτικού δικαίου. Όμως, η κοινοτική έννομη τάξη έχει πρόδηλο συμφέρον, προκειμένου να αποφεύγονται ενδεχόμενες αποκλίσεις ως προς την ερμηνεία, να ερμηνεύεται κατά τρόπο ενιαίο κάθε διάταξη του κοινοτικού δικαίου, ανεξαρτήτως των συνθηκών υπό τις οποίες εφαρμόζεται (απόφαση της 25ης Ιουνίου 1992, C-88/91, Federconsorzi, Συλλογή 1992, σ. I-4035, σκέψη 7). Επομένως, στην περίπτωση που αποτελεί το αντικείμενο της παρούσας υποθέσεως και αντίθετα προς την προπαρατεθείσα απόφαση Van Schijndel και Van Veen, το κοινοτικό δίκαιο απαιτεί τα ερωτήματα που αποσκοπούν στην ερμηνεία της απαγορεύσεως του άρθρου 85, παράγραφος 1, της Συνθήκης να μπορούν να εξετάζονται από τα εθνικά δικαστήρια που καλούνται να αποφανθούν επί του κύρους διαιτητικής αποφάσεως και να μπορούν να αποτελέσουν αντικείμενο, ενδεχομένως, προδικαστικής παραπομπής ενώπιον του Δικαστηρίου.

- 41 Επομένως, στο δεύτερο ερώτημα πρέπει να δοθεί η απάντηση ότι εθνικό δικαστήριο το οποίο επελήφθη αιτήσεως ακυρώσεως διαιτητικής αποφάσεως πρέπει να δεχθεί μια τέτοια αίτηση αν κρίνει ότι η απόφαση αυτή είναι πράγματι αντίθετη προς το άρθρο 85 της Συνθήκης, εφόσον οφείλει, σύμφωνα με τους εσωτερικούς δικονομικούς κανόνες του, να δεχθεί αίτηση ακυρώσεως στηριζόμενη στη μη λήψη υπόψη εθνικών κανόνων δημοσίας τάξεως.

Επί του πρώτου και του τρίτου ερωτήματος

- 42 Λαμβάνοντας υπόψη την απάντηση που δόθηκε στο δεύτερο ερώτημα, η απάντηση στο πρώτο και στο τρίτο ερώτημα παρέλκει.

Επί του τετάρτου και πέμπτου ερωτήματος

- 43 Με το τέταρτο και πέμπτο ερώτημά του, που πρέπει να εξεταστούν μαζί, το αιτούν δικαστήριο ερωτά κατ' ουσίαν αν το κοινοτικό δίκαιο επιβάλλει στο εθνικό δικαστήριο να μη λάβει υπόψη τους εσωτερικούς δικονομικούς κανόνες, σύμφωνα με τους οποίους ενδιάμεση διαιτητική απόφαση, έχουσα τον χαρακτήρα τελικής αποφάσεως η οποία δεν αποτέλεσε αντικείμενο αιτήσεως ακυρώσεως εντός της τασσομένης προθεσμίας, αποκτά ισχύ δεδικασμένου και δεν μπορεί πλέον να θιγεί από μεταγενέστερη διαιτητική απόφαση, ακόμη κι αν αυτό είναι αναγκαίο για να μπορεί να εξεταστεί, στο πλαίσιο της διαδικασίας ακυρώσεως της μεταγενέστερης διαιτητικής αποφάσεως, αν μια σύμβαση την οποία η ενδιάμεση διαιτητική απόφαση κήρυξε κατά νόμον έγκυρη είναι εντούτοις άκυρη εν σχέσει προς το άρθρο 85 της Συνθήκης.

- 44 Πρέπει να υπομνηστεί ότι, σύμφωνα με τους επίδικους στην κύρια δίκη εθνικούς δικονομικούς κανόνες, η ακύρωση ενδιάμεσης διαιτητικής αποφάσεως μπορεί να ζητηθεί εντός προθεσμίας τριών μηνών από την κατάθεση της εν λόγω αποφάσεως στη γραμματεία του αρμοδίου δικαστηρίου.

- 45 Μια τέτοια προθεσμία, η οποία δεν φαίνεται υπερβολικά σύντομη ενόψει αυτών που καθορίζονται στο πλαίσιο των εννόμων τάξεων των άλλων κρατών μελών, δεν καθιστά υπερβολικά δύσκολη ή στην πράξη αδύνατη την άσκηση των απονεμομένων από την κοινοτική έννομη τάξη δικαιωμάτων.
- 46 Εξάλλου, επιβάλλεται να τονιστεί ότι, κατά τη λήξη της προθεσμίας αυτής, οι εθνικοί δικονομικοί κανόνες που περιορίζουν τη δυνατότητα αιτήσεως περί ακυρώσεως μεταγενέστερης διαιτητικής αποφάσεως η οποία αναπτύσσει ενδιάμεση διαιτητική απόφαση, έχουσα τον χαρακτήρα τελικής αποφάσεως, λόγω της ισχύος του δεδικασμένου την οποία έχει η τελευταία αυτή απόφαση, δικαιολογούνται από τις αρχές στις οποίες βασίζεται το εθνικό δικαιοδοτικό σύστημα, όπως είναι αυτές της ασφάλειας δικαίου και της τηρήσεως του δεδικασμένου των οποίων αποτελεί την έκφραση.
- 47 Υπό τις συνθήκες αυτές, το κοινοτικό δίκαιο δεν επιβάλλει στο εθνικό δικαστήριο να μη λάβει υπόψη τέτοιους κανόνες, ακόμη και αν αυτό είναι αναγκαίο για να μπορέσει να εξετάσει, στο πλαίσιο της διαδικασίας περί ακυρώσεως μεταγενέστερης διαιτητικής αποφάσεως, αν μια σύμβαση, την οποία η ενδιάμεση διαιτητική απόφαση κήρυξε κατά νόμον έγκυρη, είναι εντούτοις άκυρη εν σχέσει προς το άρθρο 85 της Συνθήκης.
- 48 Επομένως, στο τέταρτο και στο πέμπτο ερώτημα πρέπει να δοθεί η απάντηση ότι το κοινοτικό δίκαιο δεν επιβάλλει στο εθνικό δικαστήριο να μη λάβει υπόψη τους εσωτερικούς δικονομικούς κανόνες, σύμφωνα με τους οποίους ενδιάμεση διαιτητική απόφαση, έχουσα τον χαρακτήρα τελικής αποφάσεως η οποία δεν αποτέλεσε αντικείμενο προσφυγής ακυρώσεως εντός της τασσομένης προθεσμίας, αποκτά ισχύ δεδικασμένου και δεν μπορεί πλέον να θιγεί από μεταγενέστερη διαιτητική απόφαση, ακόμη και αν αυτό είναι αναγκαίο για να μπορεί να εξεταστεί, στο πλαίσιο της διαδικασίας περί ακυρώσεως μεταγενέστερης διαιτητικής αποφάσεως, αν μία σύμβαση, την οποία η ενδιάμεση διαιτητική απόφαση κήρυξε κατά νόμον έγκυρη, είναι εντούτοις άκυρη εν σχέσει προς το άρθρο 85 της Συνθήκης.

Επί των δικαστικών εξόδων

- 49 Τα έξοδα στα οποία υποβλήθηκαν η Ολλανδική, η Γαλλική, η Ιταλική Κυβέρνηση και η Κυβέρνηση του Ηνωμένου Βασιλείου καθώς και η Επιτροπή, που κατέθεσαν παρατηρήσεις στο Δικαστήριο, δεν αποδίδονται. Δεδομένου ότι η παρούσα διαδικασία έχει ως προς τους διαδίκους της κύριας δίκης τον χαρακτήρα παρεμπιπτοντος που ανέκυψε ενώπιον του εθνικού δικαστηρίου, σ' αυτό εναπόκειται να αποφανθεί επί των δικαστικών εξόδων.

Για τους λόγους αυτούς,

ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ,

κρίνοντας επί των ερωτημάτων που του υπέβαλε με διάταξη της 21ης Μαρτίου 1997 το Hoge Raad der Nederlanden, αποφαινεται:

- 1) **Εθνικό δικαστήριο το οποίο επελήφθη αιτήσεως ακυρώσεως διαιτητικής αποφάσεως πρέπει να δεχθεί μια τέτοια αίτηση αν κρίνει ότι η απόφαση αυτή είναι πράγματι αντίθετη προς το άρθρο 85 της Συνθήκης ΕΚ (νυν άρθρο 81 ΕΚ), εφόσον οφείλει, σύμφωνα με τους εσωτερικούς δικονομικούς κανόνες του, να δεχθεί αίτηση ακυρώσεως στηριζομένη στη μη λήψη υπόψη εθνικών κανόνων δημοσίας τάξεως.**
- 2) **Το κοινοτικό δίκαιο δεν επιβάλλει στο εθνικό δικαστήριο να μη λάβει υπόψη τους εσωτερικούς δικονομικούς κανόνες, σύμφωνα με τους οποίους ενδιάμεση διαιτητική απόφαση, έχουσα τον χαρακτήρα τελικής αποφάσεως η οποία δεν**

αποτελέσει αντικείμενο προσφυγής ακυρώσεως εντός της τασσομένης προθεσμίας, αποκτά ισχύ δεδικασμένου και δεν μπορεί πλέον να θιγεί από μεταγενέστερη διαιτητική απόφαση, ακόμη και αν αυτό είναι αναγκαίο για να μπορεί να εξεταστεί, στο πλαίσιο της διαδικασίας περί ακυρώσεως μεταγενέστερης διαιτητικής αποφάσεως, αν μία σύμβαση, την οποία η ενδιάμεση διαιτητική απόφαση κήρυξε κατά νόμον έγκυρη, είναι εντούτοις άκυρη εν σχέσει προς το άρθρο 85 της Συνθήκης.

Rodríguez Iglesias	Kapteyn	Puissochet
Hirsch		Jann
Mancini	Moitinho de Almeida	Gulmann
Murray		Edward
Ragnemalm	Sevón	Wathelet

Δημοσιεύθηκε σε δημόσια συνεδρίαση στο Λουξεμβούργο την 1η Ιουνίου 1999.

Ο Γραμματέας

Ο Πρόεδρος

R. Grass

G. C. Rodríguez Iglesias